

BUITEN

27^E JAARGANG N^O. 39

ZATERDAG 30 SEPTEMBER 1933

AAN HET PATERWOLDER MEER
(BIJ HET ARTIKEL: „HET GRONINGER GOOI”)

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

DE LOTGEVALLEN VAN DEN HUWELIJSOPLICHTER.

NAAR HET TSJECHISCH VAN KAREL CAPEK BLZ. 464—465

DE VLEGENZWAM, DOOR WS. BLZ. 465

EENIGE TREKJES VAN DEN KAFFER (GEÏLL.) DOOR

G. W. DEKKING BLZ. 466—468

LELIES (GEÏLL.) DOOR G. KROMDIJK BLZ. 468—469

HET MYSTERIE VAN HET EI (GEÏLL.) DOOR DR. H.

ENGEL BLZ. 469—472

HET GRONINGER GOOI (GEÏLL.) DOOR H. G. CANNE-

CIETER BLZ. 463, 472—474

GOLDRUSH, DOOR WS. BLZ. 474

BOEIEN (GEDICHT), DOOR G. BLZ. 474

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar **Rokin 74—76, Amsterdam**. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, verboden.

De lotgevallen van den huwelijksoplichter

Naar het Tsjechisch van KAREL CAPEK

WIJ van de politie", zei rechercheur Holub en schraapte zijn keel. „houden niet van buitennissige en ongewone gevallen, wij hebben ook een hekel aan nieuwelingen. Zoo'n oude, ervaren misdadiger is heel wat anders: ten eerste weten we dadelijk, dat hij het gedaan heeft, omdat het zijn branche is, ten tweede weten we, waar we hem moeten zoeken en ten derde maakt hij nooit chicanes en bekent zijn schuld, omdat hij weet dat hij er gloeiend bij is. Mijnheer, van zoo'n ervaren kracht beleef je niets dan plezier. En ik kan u de verzekering geven, dat de beroepsmisdadigers ook in de gevangenis goed staan aangeschreven; nieuwelingen en gelegenheidsmisdadigers zijn de grootste querulanten en dwarsdrijvers, dien je het nooit naar hun zin kunt maken; maar zoo'n vaste klant weet, dat de gevangenis het risico van het vak is en dus maakt hij zichzelf en een ander het leven niet zuur. Maar ik dwaal af.

Indertijd, het is al vijf jaar geleden, kregen we uit alle kanten en hoeken berichten, dat er op het platteland van Bohemen een onbekende huwelijksoplichter aan het werk was. Volgens de beschrijvingen was het een bejaard heer, geposeerd, kaalhoofdig, met vijf gouden tanden in den mond; hij noemde zich Müller, Procházka, Simek, Sebek, Sinderka, Bílek, Hromádka, Pivoda, Berger, Bejcek, Stoces en nog meer. Drommels, dit signalement past op geen een bekenden huwelijksoplichter, dat moet een nieuwe zijn. Toen heeft de commissaris mij geroepen en gezegd: Holub, je hebt toch treindienst, als je ergens heen moet, let dan op, of je geen man met vijf gouden tanden tegenkomt. Goed, ik ging de mensen in den trein naar de tanden zien en binnen veertien dagen had ik drie heeren met vijf gouden tanden beet, ze moesten hun identiteit bewijzen, maar lieve deugd, één van hen was een inspecteur van het onderwijs en een ander zoo- waar een kamerlid, vraag maar niet, hoe ik uitgeveterd ben door hen en door mijn superieuren. Dit maakte mij verbitterd en van toen af aan heb ik mij vast voorgenomen, dat ik dien vent te pakken moest krijgen. Het was eigenlijk mijn werk niet, maar ik wilde mijn schande wreken.

Toen ben ik privé naar al die bedrogen weezen en weduwen gegaan, van wie die oplichter met zijn gouden tanden geld ontfutseld had met de belofte hen te zullen trouwen. Allen waren het op één punt eens: dat het een intelligente en solide mijnheer was met gouden tanden en dat hij zoo mooi en zoo fatsoenlijk praatte over het gezinsleven, maar geen van hen had ook maar een vingerafdruk van hem gevraagd — 't is toch verschrikkelijk, hoe lichtgeloovig die vrouwen zijn. Het elfde slachtoffer — zij woonde in Kamenice — vertelde mij

onder tranen, dat die mijnheer driemaal bij haar geweest was; hij kwam altijd met den trein van half elf 's morgens en toen hij voor de laatste maal wegging met haar geld in zijn zak, keek hij naar haar huisnummer en zei verrast: Kijk eens, juffrouw Marenka, is dat niet een voorteeken, dat wij voor mekaar bestemd zijn: uw huisnummer is 618 en als ik van u wegga, moet ik altijd den trein nemen van 6 uur 18: is dat geen goed teeken? — Toen ik dit hoorde, zei ik: dat is inderdaad een goed teeken. Meteen heb ik mijn spoorboekje voor den dag gehaald en ben gaan zoeken, van welke stations om 6 uur 18 een trein vertrekt, die aansluit op den trein welke om 10 uur 35 te Kamenice aankomt. Toen ik dit alles vergeleken en nagegaan had, zag ik, dat het hoogstwaarschijnlijk de trein van het station Bystrice-Novoves was. U ziet, dat een treindetective thuis moet zijn in het spoorboekje.

„Het spreekt van zelf, dat ik op mijn eersten vrijen dag naar het station Bystrice-Novoves gereisd ben en daar gevraagd heb, of daar niet een dikke mijnheer met gouden tanden geregeld heen en weer reisde. Zeker, zei de stationschef, dat is mijnheer Lacina, een handelsreiziger, die daarginds in de laaggelegen straat woont, hij is juist gisteren weer thuisgekomen. Ik ging dus op zoek naar dien mijnheer Lacina; in de vestibule trof ik een klein vrouwtje en ik vroeg haar: Woont hier mijnheer Lacina? Dat is mijn man, zei ze, maar hij doet nu zijn middagslaapje. Dat hindert niet, zei ik en ging naar binnen. Op de canapé lag een man in hemdsmouwen. Hij begroette mij: Hé, dat is mijnheer Holub; moeder, geef hem een stoel.

Op dat oogenblik was al mijn boosheid verdwenen, want het was de oude loterijman Plichta, ik bedoel, een man die valsche lootjes verkoopt; die Plichta had wel tienmaal gezeten. Bonjour Plichta, zei ik, verkoop je geen lootjes meer?

Neen hoor, zei Plichta en ging overeind op de canapé zitten. Dat is veel te veel lopen, mijnheer Holub en mijn eerste jeugd is al voorbij. Als je twee en vijftig jaar bent, wil je graag een rustiger leven leiden, het eene huis uit en het andere huis in lopen is dan niets meer gedaan.

Waarom heb je juist valsche huwelijksaanzoeken gekozen, schooier? zei ik.

Plichta zuchtte slechts. Mijnheer Holub, antwoordde hij, je moet toch iets doen voor den kost. Ziet u, toen ik den laatsten keer gezeten heb, heb ik slechte tanden gekregen, ik geloof dat het van die linzen komt. Daarom heb ik mijn mond moeten laten voorzien en u zoudt niet gelooven, mijnheer Holub, hoeveel vertrouwen een man met gouden tanden inboezemt. Iedereen ziet je voor vol aan en dientengevolge word je wel doorvoed en geposeerd. Wat kun je daaraan doen, je moet je kwaliteiten productief maken.

En waar heb je het geld? vroeg ik. Ik heb hier elf gevallen van jou genoteerd, dat bedraagt netto twee honderd zestien duizend kronen. Waar heb je die?

Maar mijnheer Holub, zei Plichta, dat hoort alles van mijn vrouw. Zaken zijn zaken. Ikzelf heb niets meer dan ik bij mij draag: zes honderd en vijftig kronen, een gouden horloge en gouden tanden. Moeder, ik ga met mijnheer Holub naar Praag. Mijnheer Holub, ik moet die gouden tanden nog betalen, dat is drie honderd kronen, die moet ik er aftrekken.

En de kleermaker krijgt honderd en vijftig kronen, herinnerde hem moeder de vrouw.

Je hebt gelijk", zei Plichta. Mijnheer Holub, ik doe nooit iemand te kort. Er gaat niets boven orde in zaken, nietwaar? Je kunt het van iemands gezicht aflezen, of hij reëel is of niet. Als je geen schulden hebt, kun je iedereen in de oogen zien. Dat is een eerste vereischte voor een goed zakenman, mijnheer Holub. Moeder, borstel mijn winterjas eens af, anders loop ik in Praag voor schandaal. Ziezoo, ik ben klaar, mijnheer Holub.

Ditmaal kreeg Plichta vijf maanden, bijna alle gedupeerde vrouwen verklaarden voor de jury, dat zij hem het geld vrijwillig gegeven hadden en hem alles kwijtscholden. Slechts één vrouw eischte het volle pond, en dat was nog wel een rijke weduwe, die hij maar een paar duizend afgetroggeld had.

Een half jaar later hoorde ik, dat er weer twee valsche huwelijksaanzoeken gedaan waren. Dat is het werk van Plichta, zei ik bij mijzelf, maar verder heb ik mij er niet mee bemoeid. Ik had toen een opdracht op het station te Pardubice, omdat daar een kofferdief aan den gang was, dat is iemand die bagage op het perron steelt. En omdat op een uur afstand van Pardubice mijn gezin voor de vacantie woonde, nam ik knakworstjes en andere vleeschwaren in mijn koffertje voor hen mee, want die kun je op een dorp moeilijk krijgen. Toen ik daarheen reed, liep ik uit gewoonte den heelen trein

door en stel je voor, in één coupé daar zat Plichta met een dame die haar eerste jeugd al gepasseerd was, en hij betoogde, hoe verdorven de wereld van heden was.

Plichta, zei ik, doe je weer een huwelijksbelofte?

Plichta kreeg een kleur en excuseerde zich haastig bij die dame, dat hij met dezen mijnheer over zaken moest spreken. Toen hij mij in de gang volgde, zei hij berispelend: Mijnheer Holub, dat had u mij niet moeten aandoen in het bijzijn van vreemden, als u mij één knipoogje had gegeven, was ik al meegegaan. Waarvoor zoekt u mij?

We hebben weer twee gevallen. Plichta, zei ik. Maar ik heb vandaag wat anders te doen, ik geef je over aan de marechaussee te Pardubice.

Maar mijnheer Holub, dat moet u mij niet aandoen, aan u ben ik gewoon en u kent mij ook, ik ga liever met u mee. Toe dan, mijnheer Holub, we zijn toch oude kennissen.

Dat gaat niet, zei ik, ik moet eerst naar mijn vrouw en kinderen, dat is wel een uur reizen. Waar zou ik jou dan intusschen moeten laten?

Ik zal u vergezellen, mijnheer Holub, opperde Plichta. Dan duurt de reis niet zoo lang.

Welnu, Plichta ging met mij mee en toen we buiten de stad waren, zei hij: mijnheer Holub, ik zal uw koffertje wel dragen. Kijkt u eens, ik ben een man op leeftijd, als u mij in het bijzijn van anderen tutoyeert, dan maakt dat een rare indruk.

Ik heb hem toen aan mijn vrouw en mijn schoondochter voorgesteld als mijn oude vriend Plichta. Luister, mijn schoondochter is een knap kind van vijf en twintig jaar, maar die Plichta was zoo mooi en degelijk aan het praten en hij gaf de kinderen bonbons — kortom, toen we koffie gedronken hadden, stelde Plichta voor, dat hij met de jongedame en de kinderen een wandeling zou maken en mij gaf hij een veelzeggend knipoogje, dat ik mij maar met moeder de vrouw moest amuseeren. Toen ze een uur later terugkwamen, hingen de kinderen aan zijn arm, de schoondochter zag er uit als een roos en bij het afscheid gaf zij hem een langen handdruk.

Zeg eens, Plichta, zei ik hem daarna, hoe durf jij onze Manicka het hoofd op hol maken?

Dat is de macht der gewoonte, zei Plichta op haast droefgeestigen toon. Mijnheer Holub, daar kan ik niets meer tegen doen, dat komt door die tanden. Ik heb daar alleen maar last van. Ik praat met vrouwen nooit over liefde, daar ben ik te oud voor, maar juist daarom nemen ze mij au sérieux. Ik denk soms, dat ze niet op mijn persoon verliefd worden, maar dat het louter uit eigenbelang is, omdat ik er zoo solide uitzie.

Toen we in Pardubice op het station waren, zei ik, Plichta, ik moet je toch aan de marechaussee overgeven, omdat ik hier een diefstal moet onderzoeken.

Mijnheer Holub, smeekte Plichta, laat u mij dan tot zoolang in de restauratie: ik bestel dan thee voor mij en lees de kranten — hier hebt u mijn geld, veertien duizend kronen en nog een kleinigheid; zonder geld zal ik er heusch niet van door gaan, want ik zou niet eens mijn vertering kunnen betalen.

Ik heb hem dus naar de restauratie laten gaan en deed mijn zaken af. Een uur later keek ik door het raam; hij zat nog op zijn plaats met een gouden lorgnet op zijn neus de kranten te lezen. Na een half uurtje was ik klaar en ging ik hem halen. Nu zat hij aan het tafeltje er naast bij een mevrouw met een weelderigen blonden haardos en hij berispte den kellner op waardigen toon, omdat er een velletje in de koffie van deze dame was. Toen hij mij zag, nam hij afscheid van het mevrouwtje en kwam naar mij toe. Mijnheer Holub, zei hij, zoudt u mij niet over een week kunnen arresteren? Ik zou nog juist wat kunnen verdienen.

Is ze rijk? vroeg ik hem.

Plichta antwoordde slechts met een gebaar. Mijnheer Holub, fluisterde hij, ze heeft een fabriek en ze heeft een man van ervaring noodig, die haar goede tips kan geven. Ze moet nu juist nieuwe machines betalen.

Zoo, zoo, zei ik, kom maar mee, ik zal je aan haar voorstellen. En ik ging naar het mevrouwtje toe. Verhip, Lojzicka, zei ik, probeer je nog altijd oude heeren aan de haak te slaan?

De blondine kreeg een kleur tot over haar ooren en zei: Gunst, mijnheer Holub, ik wist niet dat die mijnheer uw vriend was!

Maak dat je wegkomt, voegde ik haar toe. Anders zou de commissaris een woordje met je willen spreken, je weet dat hij jouw gedrag oplichterij noemt.

Plichta stond paf. Mijnheer Holub, zei hij, ik zou nooit geloofd hebben, dat die dame ook een oplichtster was!

Toch is het zoo, zei ik, en nog wat anders is ze ook; weet

je dat zij oude heeren geld aftroggelt door huwelijksbeloften?

Plichta verbleekte waarlijk. Foei, foei, je zoudt al je vertrouwen in de vrouwen verliezen! Mijnheer Holub, dat is het toppunt!

Wacht je hier even, zei ik vervolgens, dan koop ik een kaartje voor jou naar Praag. Tweede of derde?

Mijnheer Holub, weerde Plichta af, dat is zonde van het geld. Als arrestant heb ik recht op gratis reizen. Laat me op rijkskosten vervoeren. Een mensch moet iedere penning omkeeren.

De heele reis tot Praag toe foeterde Plichta op die vrouw. ik heb nog nooit iemand zoo diep verontwaardigd gezien. Toen we in Praag uitstapten, zei Plichta: Mijnheer Holub, ik weet dat ik dit keer zeven maanden krijg, maar ik kan niet tegen den gevangenskost. Och, ik zou nog eenmaal een behoorlijk diner willen hebben. Die veertien duizend, die u van mij genomen hebt, is de heele revenu van mijn laatste zaakje — laat ik daar dan althans één souper van hebben, dan zal ik van mijn kant u met alle plezier op koffie trakteeren.

Zoo zijn we samen naar een goed restaurant gegaan: Plichta bestelde rostbief en dronk vijf glazen bier en ik heb het van zijn geld betaald, nadat hij eerst de rekening driemaal had nagegaan, om te zien of de kellner ons niet had afgezet.

Ziezoo, en nu naar het bureau, zei ik.

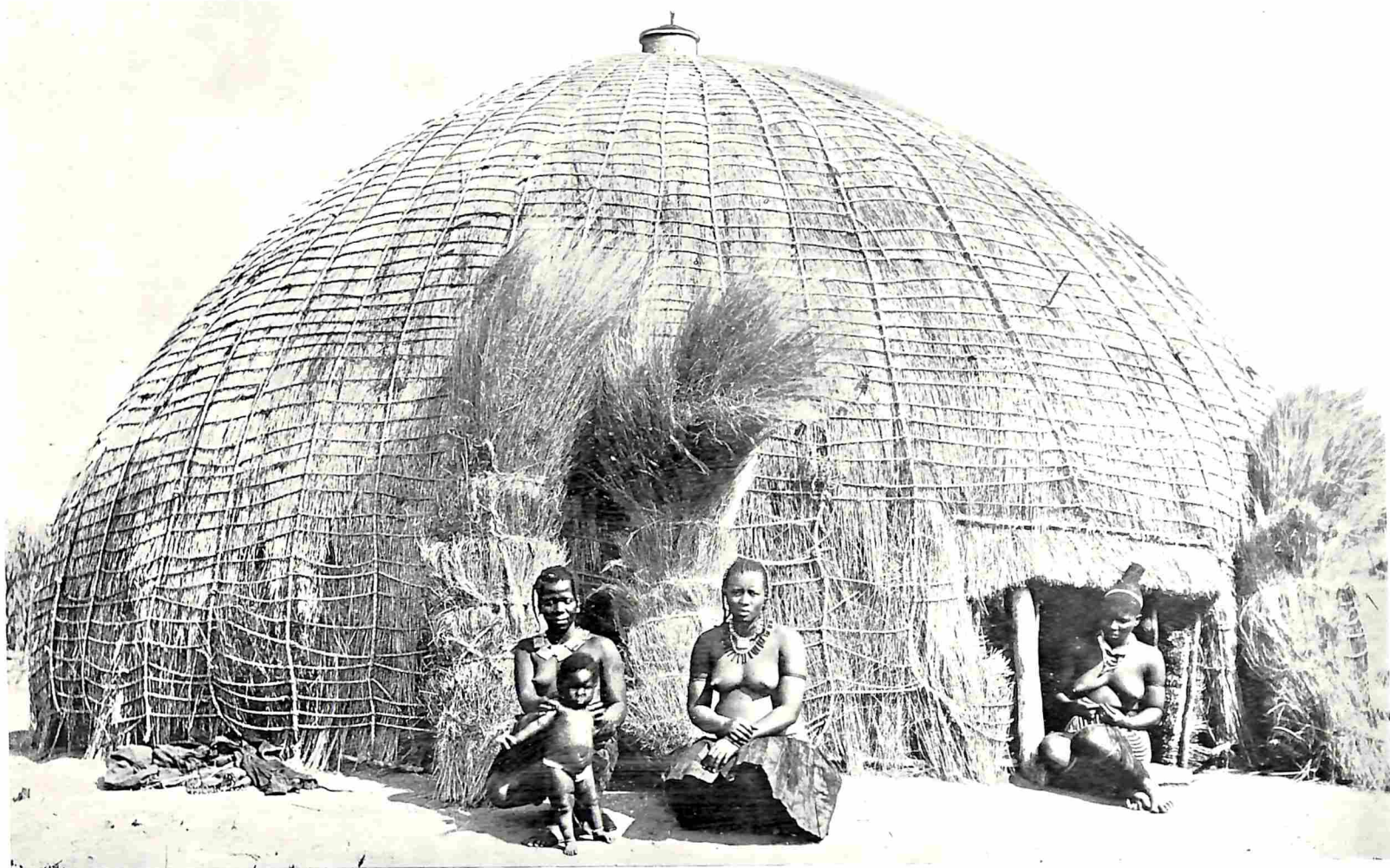
Eén moment, mijnheer Holub, zei Plichta. Ik heb bij het laatste zaakje heel wat onkosten gehad. Dat waren vier reizen heen en terug à acht en veertig kronen, dat wordt drie honderd vier en tachtig kronen. — Hierbij zette hij zijn lorgnet op en cijferde op een stukje papier. — Dan nog mijn verblijfskosten, laten we zeggen dertig kronen per dag — ik mag mijzelf niet verwaarlozen, anders heb ik geen succes. Dat wordt dan honderd en vijftig kronen. Verder heb ik dat meisje een bouquet gegeven van vijf en dertig kronen, u weet, dat eischt de étiquette. De trouwring heeft twee honderd en veertig gekost — 't was maar een vergulde, mijnheer Holub, als ik oneerlijk was, had ik gezegd, dat hij van goud was en dan had ik zes honderd in rekening gebracht. Dan heb ik een taart voor haar gekocht van dertig kronen, verder vijf gefrankeerde brieven à één kroon, en de advertentie, waardoor ik met haar in kennis kwam, heeft achttien kronen gekost. Dat wordt dus acht honderd twee en dertig kronen. U zult wel zoo goed zijn dit geld in mindering te brengen, ik geef het voorloopig bij u in bewaring. Ik houd van orde in zaken, mijn onkosten moet ik althans vergoed krijgen. Ziezoo, nu kunnen we gaan.

En toen we al in de gang van het politiebureau waren, herinnerde zich Plichta opeens: Mijnheer Holub, ik heb het meisje ook nog een fleschje odeur gegeven, dus heb ik nog twintig kronen credit.

Toen snoot hij zijn neus en liet zich met een gerust gete weten inrekenen".

DE VliegENZWAM

HET doet misschien een beetje ouderwetsch aan. Maar ik heb een instinctieven afkeer van paddenstoelen. ☼ Ik kan mij levendig voorstellen, hoe men in vroeger tijden geloofde, dat de duivel op de platte en ronde hoeden van deze zonderlinge, mysterieuze en onverwachts opschietende gewassen plaatsnam. En ik kan mij niet indenken, dat iemand met een gerust hart een bord paddestoelensoep zou consumeeren, of dat ik onbevreesd van rundvleesch met saus à la champignon zou genieten. ☼ Maar . . . de vliegenschwam is mooi! ☼ Er staan er zes, zeven, acht in de donkere schaduw onder een beuk. Eenige zijn pas uit den grond gekomen. Hun hoeden zijn nog ronde, roode ballen, rijk versierd met kleine, witte spikkels. Maar de meeste zijn al veruitgegroeid. Hun platte, roode, vleezige schermen staan wijd-uitgespreid, stijf en elastisch van het vocht, als een spons vol water. De bovenzijde van den hoed glimt verleidelijk, alsof hij geglaceerd was door een banketbakker, en bestrooid met splinters en brokken suiker. ☼ De najaarszon schijnt uit den vochtig-blauwen hemel, door het gele loover van den beuk. Een paar stralen maken lichte plekken op de vliegenschwammen. Het zijn geen zwammen meer. Het zijn zonderlinge juweelen, die zacht staan te glanzen in het bruinende mos en in de blauwe schaduw van den beuk. Het zijn wonderlijke bloemen, die even maar een stille glorie van rood en wit maken in den heengaanden herfst. ☼ Ja, ja, die vliegenschwam is mooi. ☼ Ik herinner mij het verhaal van den keizer, die vergiftigd werd door middel van vliegenschwammen. ☼ Zoo'n vliegenschwam is een juweel. ☼ Een juweel van de beruchte Borgia's. Ws.

ZOELOE-VROUWEN VOOR HUN HUT

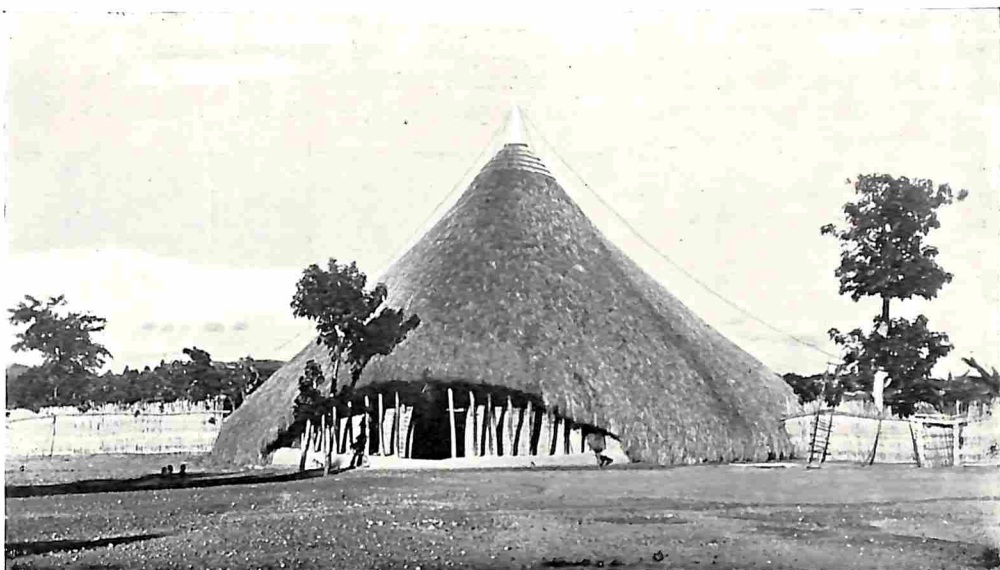
EENIGE TREKJES VAN DEN KAFFER

DOOR G. W. DEKKING

DE ideeën van een kaffer lijken ons, wanneer wij pas met hen kennis maken, dwaas en zijn gewoonten uiterst vreemd. Doch als we beginnen de allervreemdste hunner begrippen of gewoonten 'n beetje te verstaan, zullen we bemerken dat elke, hoe eigenaardig die ook op het eerste gezicht lijkt, gebaseerd is op iets dat diep in hun geestesleven wortelt. ☼ Toen de Matabele, die in Zuid Rhodesia wonen, voor den eersten keer een lokomotief zagen, dachten zij, dat het een groot dier was, dat met vuur gevoed werd. Een dier, dat een afkeer had van werk — waarom schreeuwde het anders als het begon te loopen? — en dat aan malaria leed: want waarom stopte de blanke dokter iederen keer, dat het kreunde, medicijnen er in? ☼ Toen de Boesman voor den eersten keer grootere en kleinere ossenwagens zag, kwam hij tot de conclusie, dat de kleinere dochters van de grootere waren. Dit lijkt wonderlijk, maar als men bedenkt, dat zij te voren het spoor der wagens in het zand gezien hadden, en dit aan dieren toeschreven, dan is het logisch dat, daar de ossenwagens voor hen dieren waren, het smallere spoor het spoor van jonge en het bredere spoor dat van oudere dieren was. Eens gaf ik een kaffervrouw wat veiligheidsspelden. Den volgenden dag bracht zij ze met een vreeselijk lang gezicht terug, want iemand had haar verteld, dat ze geen kleintjes konden krijgen. Iets wat hem nieuw is, brengt den kaffer aan het tobben en gissen. Groot is de verwondering van hen, die nooit zeep gezien hebben, als een blanke zich daarmee wast. Zij zeggen: „Hij wast met kokend water”. Zonder veel nadenken trekken de kaffers hun conclusies en de verkeerde gevolgtrekkingen zijn derhalve legio. ☼ Een voorbeeld: Een oude zendeling droeg altijd met regenachtig weer een dik grijs pak; de conclusie der om hem wonende kaffers was, dat dit pak de oorzaak van den regen was en dientengevolge zonden zij in tijden van droogte een deputatie naar hem met het verzoek zijn grijze pak aan te trekken. Nog sterker blijkt dit alles, wanneer een kaffer zijn intrede in onze huizen doet. Het is voor ons uiterst moeilijk ons in te denken hoe wonderlijk vreemd en geheimzinnig onze gebruiksvoorwerpen hem toeschijnen. Als een „rauwe boy” — een kaffer van zestig jaar is nog altijd 'n „boy” —

naar de stad gaat, komt hij in een hem totaal nieuwe wereld, waar alles vreemd en geheimzinnig is. Een ketel, 'n kachel, alles is vreemd voor hem. 'n „Boy”, die pas uit de kraal kwam, moest een kachel aanmaken bij een mijner kennissen. Nadenkend krabde hij zich het korte, krullende haar en na veel diepzinnig peinzen legde hij het hout in . . . den oven. ☼ Om 'n kaffer te begrijpen moet men iets meer doen dan hem in een hem vreemde omgeving, zooals de huizen der blanken, gadeslaan. Daartoe moeten we hem waarnemen in zijn natuurlijke omgeving, zijn kraal; ver, ver weg van de beschaving, waar slechts uiterst zelden 'n blanke komt. Een trein loopt er niet heen, het paard is het eenige middel van vervoer en dan dient ge nog het geleide van 'n kaffergids te hebben, want de weg in het „bosveld” is moeilijk, uiterst moeilijk te vinden en wee, zoo ge daar verdwaalt! Wie geen begrip heeft van de enorme afstanden in Zuid-Afrika, zal den gids meermalen vragen: „Hoe ver is het nog?” En telkens zal deze zich in zijn stijgbeugels opheffen, 'n handbeweging maken en zeggen: „Ja, baas, net over dat heuveltje”. Altijd begint 'n kaffer zijn zinnen met: „ja”, ook al is het volgende woord: „nee”. Altijd zal hij ook zeggen, dat gij dadelijk ter bestemder plaatse bent. 't Is 'n beleefdheidsvorm, niets anders. Beleefdheid is voor 'n kaffer van meer belang dan waarheid: derhalve vertelt hij u datgene, wat hij denkt, dat u aangenaam is. Kan hij beide met elkaar vereenigen, des te beter, maar zoo eenigszins mogelijk zal hij nooit met u van meening verschillen. ☼ Hij gebruikt zijn spraak op analoge wijze als hij zijn paard gebruikt. De eerste gebruikt hij om den tijd, het laatste om den afstand door te komen. Al den tijd, dat zijn paard rustig voortsjokt, staat zijn tong niet stil. Er is echter 'n verschil: hij praat voor genoegen, maar rijdt omdat het noodig is. 't Is voor een kaffer altijd een onuitputtelijke bron van genoegen en verwondering, dat een blanke voor zijn plezier gaat wandelen of rijden. ☼ Eindelijk ziet gij in de verte de kraal opdagen, het doel der reis. Een kraal is een verzameling van paddestoelvormige hutten, of in een cirkel, of in een hoefijzervorm gebouwd. Kaffers werken altijd in een cirkel: de hutten zijn rond, de vuurhaard is rond en is in 't midden der hut; de hutten staan in een cirkel; de veekraal is rond; de kinderen

kunnen zonder passer een prachtige cirkel in 't zand trekken. De reden is, dat het veel gemakkelijker is in een cirkel te bouwen dan in eenigen anderen vorm en dat het materiaal uitspaart. ☼ Ieder, die wel eens getimmerd heeft, weet hoe moeilijk het is om juist in hoeken de zaak passend te maken. Een rond dak is makkelijker met gras af te dekken: geen hoeken, die uiterst moeilijk waterdicht te krijgen zijn. 'n Slordige vrouw — en dat zijn de meeste kaffervrouwen — heeft in een ronde hut geen kans alles in 'n hoek te zetten. Geef een kaffervrouw een woning met hoeken — zooals bij de Basoto's, wier woningen vierkant zijn — en kijk dan eens naar den rommel! ☼ Het woord kraal — coraal, crael, curral, corro, enz. beteekent niet een enkele hut, maar een verzameling van hutten. ☼ De Zoeloe-kraal is cirkelvormig gebouwd, met de veekraal in het midden. Deze veekraal, waar al het water naar afloopt, is een groote omheinde ruimte van zware boomstammen of boomtakken gemaakt. De eenige opening kan door twee of drie zware palen gesloten worden. Rond de veekraal liggen in een cirkel de woonhutten. Het geheel is omgeven door een groote, cirkelvormige palissade, uit boomtakken en boomstammen samengesteld. ☼ Reeds van verre hebben de bewoners der kraal u opgemerkt en bij aankomst wordt ge omgeven door een nieuwsgierige troep mannen, talrijke vrouwen en onnoemelijk veel kinderen, die zoo goed als zeker nog nooit een blanke gezien hebben, en angstig op 'n afstand staan of achter de meer dapperen wegkruipen. De mannen, die vrijer zijn, staren u met 'n breeden grijns aan en bewonderen uw knopen, schoenen, kortom alles. Hier in 't echte kafferland heerscht vrije kritiek. De anderen, die zien, dat alles in orde en er niets te vreezen is, komen nu ook langzamerhand dicht om u heen. ☼ De kleine jongens en meisjes loopen in adamskostuum rond. Soms hebben de meisjes een uit kralen gevlochte lendengordel aan, die de naaktheid meer accentueert dan verbergt. Het meest opvallende bij de kleine kinderen is, dat ze alle plomp en biervaatjesachtig zijn. Zij lijken allen topzwaar en schijnen steeds in een toestand van wankelbaar evenwicht te verkeer. Zij grijnzen altijd, uitgezonderd als ze huilen; en dan trekken ze zulke treurige gezichten, dat men niet nalaten kan te lachen. Derhalve lacht altijd één partij, of zij of u. Meestal hangt de zorgzame moeder een of ander siraad om hun hals. Als ze klein zijn spelen ze net als jonge dieren samen in het zand en zijn altijd onbeschrijflijk vuil. ☼ Als zij ouder worden, hebben zij iets aan; de meisjes 'n rokje, gemaakt uit 'n stuk goed, waarvan de ouderdom niet benaderen is, of een stuk van moeders deken. Op den rug van ieder meisje is een baby in een deken gebonden, die ze heeft te verzorgen en in vele gevallen is de verzorgster niet veel grooter dan de baby zelf. De oudere meisjes zijn in den regel behoorlijk gekleed, hoewel de kleeding van het bovenlichaam bij de verschillende stammen nogal verschilt. De vrouwen zijn mooi gebouwd, vooral de rug is prachtig van lijn, wat zijn oorzaak hierin vindt, dat zij enorm zware lasten op het hoofd dragen. Zij beschouwen gezetheid als een der eerste vereischten van schoonheid en een der grootste complimenten, die men een kaffervrouw kan maken, is haar aan te spreken met de betiteling: „vetklomp”. De vrouwen hebben groote voeten, zware botten en zijn, daar zij het werk in de kraal en op het veld verrichten, meer gespierd dan hun echtgenooten, die in den regel de heele dag voor den ingang der kraal in de zon zitten. Moeders en vaders zijn in hun optreden tegen hun dochters uiterst zacht, om de doodeenvoudige reden, dat ze bang zijn, door een ruwe behandeling hun marktwaarde te verlagen. Meestal worden zij aan den hoogsten bieder verkocht. De jongens echter worden ruw behandeld, zij hebben geen marktwaarde en een ruwe opvoeding

KAFFERHUT

maakt hen geschikter om den strijd des levens, die voor een Kaffer moeilijk en zwaar is, te strijden. De kindersterfte is vrij groot, gemiddeld bereiken drie à vier kinderen van elke vrouw den volwassen leeftijd. De meeste kaffervrouwen leven in strenge afzondering van hun man gedurende den tijd, dat ze het kind zelf voeden, hetgeen zij ongeveer drie jaar doen. Deze gewoonte draagt er toe bij, de veelwijverij in stand te houden. ☼ De mode onder kaffers is evenzeer aan verandering onderhevig als die te Parijs. Het eene jaar dragen alle vrouwen als oorkingen veiligheidsspelden, het andere jaar wil niemand er naar kijken. Knoopen zijn in de mode, en spelden er uit. Bij één stam zijn blauwe zakdoeken een rage, vijftig mijl verder keurt niemand ze een blik waardig — daar adoreeren zij katoenen hemden. Het eenig algemeen gedragen versiersel is kraalwerk. Alle kaffers hebben een buitengewone gave voor kleurencombinatie. ☼ Alles wordt in versiersel omgezet. Oude cacaobussen, stukjes glas, patroonhulzen, kortom elk voorwerp wordt gebruikt als ornament. Patroonhulzen laten zich uitstekend tot snuifdoozen vermaken en worden in de doorboorde ooren gedragen. 'n Kaffer heeft n.l. het eigenaardige idee, dat iemand niet goed kan hooren, als zijn ooren niet doorboord zijn. Eens zag ik niet ver van Messina een kaffer met 'n wijnglasvoet in zijn haar, twee koordjes rond zijn enkels en 'n schaapsvel rond de lendenen. ☼ Schoenen worden, met uitzondering van de streken, die aan de bewoonde wereld grenzen, zelden gedragen. Als ze gedragen worden, is het alleen voor praal en anders niet. Een kaffer heeft ook geen schoenen noodig, want zijn voetsool is overtrokken met een dikke laag hoornachtige huid. Kaffers, die bij een zendelingen-statie wonen, houden er soms een paar Zondagsche schoenen op na. Zij zullen ze onder den arm dragen tot ze bij de kerk zijn, ze vlak bij de kerk aantrekken

KAFFERS BEZIG MET HET LOOIEN VAN HUIDEN

om dan gewichtig en trotsch, zoo hard stampend als ze kunnen, de kerk in te stappen om ze, nauwelijks gezeten, uit te trekken. Even voor het einde der preek wordt hevig schoenge-schuiifel vernomen: ze worden weer aangetrokken, want om correct te zijn, moet de eigenaar ervan weder geschoeid de kerk verlaten. Buiten de kerk ziet men dan de heele gemeente aan den kant van den weg gezeten de schoenen weer uittrekken en ze onder den arm huiswaarts dragen, waar ze tot den volgenden Zondag opgehangen worden.
(Slot volgt)

LELIES

DOOR G. KROMDIJK

LELIES, inderdaad een prachtig onderwerp om het een en ander over te vertellen. Prachtig, omdat wij zelf groote bewonderaars van de Lelie zijn, prachtig, omdat de meeste lezers met ons de Lelie zullen bewonderen. Er is dan ook haast geen bloem denkbaar, die haar in vorm en geur evenaart. De naam Lelie is over de geheele wereld verspreid, en zelfs zij die zeer weinig met de natuur in aanraking komen, spreken over Lelies, 't zij Madonna-, 't zij Dag-, Vuur-, Goud- of Tijgerlelies. Hiermee houdt echter meestal de kennis omtrent dit fraaie gewas op, want sommigen zien zelfs alle planten die een eenigszins kelkvormige bloem hebben, zooals Gladiolus, Crinum¹⁾, Alstroemeria²⁾, Hippeastrum³⁾ voor een Lelie aan, terwijl ze soms hoogstens tot dezelfde familie behoren. Zoo populair als de naam is, zoo onpopulair is het gewas, en dit heeft natuurlijk zijn redenen. Het is tegenwoordig maareen zeldzaamheid dat men enkele hoekjes Lelies in onze tuinen ziet aanplant. Een van de redenen dat we haar zoo weinig aantreffen, moet toegeschreven worden aan haar groote vatbaarheid voor ziekten. Inderdaad heeft de Lelie met verschillende ziektes te kampen, doch dit lijkt ons nog geen reden om haar geheel uit onzen tuin te verbanen. Bij een juiste behandeling heeft men minder last van ziekte, en kan men soms jaren van hun fraaie bloemen genieten. Een andere factor is mogelijk, dat de prijzen van de Leliebollen nogal hoog zijn en inderdaad is dit met sommige soorten het geval, maar de keuze is groot, zoodat er ook goedkoopere soorten zijn, die voor de duurdere in fijnheid soms niet onderdoen. Het aantal soorten en variëteiten is geweldig

1) Zie „Buiten” 1933, nr. 28. 2) idem nr. 31. 3) idem nr. 15.

groot, zóó groot, dat wij er ons niet aan wagen een zeker getal te noemen. Zoo staat het ook met de eigenlijke groeiplaatsen der Lelies, ze worden gevonden in Japan, Siberië, Zuid-Europa, Klein-Azië, China, Zuid- en Noord-Amerika. De Lelies mogen

we zeker wel tot een van onze oudste tuingewassen rekenen: reeds in den Bijbel wordt zij genoemd, alhoewel men niet zeker is of hier de eigenlijke Lelie mee bedoeld wordt. Zeker is echter, dat in 1629 reeds een twaalfstal soorten bekend waren, terwijl in 1779 door Linnaeus ook reeds een aantal werd beschreven. Gestadig nam het aantal soorten en verscheidenheden toe, zoodat men thans de beschikking heeft over een uitgebreid sortiment. Weten we nu het een en ander over de geschiedenis der Lelies, thans zullen we het over de cultuur hebben. Bijna alle soorten Lelies zijn als tuinplant schitterend te gebruiken, terwijl ze als snijbloem buitengewoon mooi zijn. Ze worden veelvuldig gebruikt voor grafwerk en bij kerkversieringen. Doordat de kweekers vele importbollen gebruiken om in bloei te trekken, die in kassen vervoegd worden, en een ander gedeelte in de koelhuizen bewaren, waarmee ze den bloei dus later doen vallen, is men

thans in staat om het geheele jaar bloeiende Lelies te leveren. Als vaasbouquet worden ze nog maar weinig gevraagd, wat toch jammer is. Vóór ons staat een vaas met *Lilium candidum*, de Madonna-Lelie, ze is smetteloos wit, en de geheele kamer is vervuld van haar heerlijken geur.

De beste planttijd voor de meeste Lelies is in October, enkele, zooals de zoeven genoemde, kunnen reeds in Augustus geplant worden. De importen zooals de *L. auratum*, *L. longiflorum* en meer andere, verschijnen hier eerst eind Oct. begin November; krijgt men dan veel guur weer, dan kan men deze soorten beter in het voorjaar planten. Men kan de bollen dan in een kistje met droge turf, molaal maar vorstvrij den winter doorbrengen, om ze vroeg in het voorjaar uit te planten. De Lelies groeien het best op een goeden, vochthoudenden grond, de ondergrond moet flink diep worden losge-

LILIUM LONGIFLORUM FORMOSUM

LILIUM AURATUM

winter het overvloedige water gemakkelijk weg kan zakken. De grond moet tevens goed voedzaam zijn, men gebruike echter nimmer verse mest. Bij voorkeur staan ze niet onder op den voet kan schijnen. Lelies houden van een koele standplaats. Heel mooi zijn ze daarom te ge-

Foto Ufa

EEN KUIKEN KRIJPT UIT HET EI

met Rhodo's te combineeren, omdat beide gewassen niet op een kalkhoudenden grond groeien. De bollen moeten we behoorlijk diep planten, dit vooral op een zonnige plaats, om de bollen zoo koel mogelijk te houden. De meeste soorten planten we op een diepte van 10 tot 15 cm. Bij de Lelies is het niet voldoende dat de grond onder den bol alleen van mest wordt voorzien, ook de grond boven den bol moet zeer voedzaam zijn, vele Lelies hebben de eigenschap, naast wortels onder den bol, ook wortels boven den bol te vormen, die zich aan den stengel bevinden ¹⁾. Tijdens den winter dekken we de bollen met een behoorlijke laag turfmoel, om deze in het voorjaar te verwijderen. Zooals gezegd, is het gewas zeer vatbaar voor ziekten, en loopen de meeningen omtrent het ontstaan en bestrijden hiervan nogal uiteen. Vast staat echter, dat men aangetaste planten het best kan verbranden, men doodt dan alle aanwezige ziektekiemen; ook schijnt een tijdige bespuiting met 1 % Bordeauxsche pap goede resultaten te geven. Tevens moet men er bij de Lelies om denken: hoe minder men verplant, des te beter. Ze groeien het best als ze jaren op dezelfde plaats staan. Doen ze het dus goed, dan in geen geval verplanten. Moet men om een of andere reden toch verplanten, dan doen we dit het best direct na den bloei. Welke soorten nu geschikt zijn voor tuinbeplanting. Ja eigenlijk zijn alle te gebruiken, doch we zullen u enkele van de meest gangbare soorten noemen. Zeer bekend en zeer mooi is de *Lilium candidum*, die in het wit alles overtreft, en daarbij een heerlijken geur verspreidt. Ze is een van de gemakkelijkste, en kan als ze het eenmaal naar haar zin heeft, zware pollen met een groot aantal stengels geven, terwijl elke stengel van een groot aantal bloemen is voorzien. Op water blijven ze, zooals trouwens alle soorten, geruimen tijd goed. De aller-

bruiken tusschen laag heestergewas, heel mooi doen ze het tusschen een jongeaanplant van *Rhodo's* en *Azalea's*, waar ze prachtig met hun bloemen boven uitsteken. Des te beter zijn ze

makkelijk is ze niet, en vooral voor deze geldt: niet verplanten. Zeer mooi is ook *Lilium longiflorum formosum* met elegante witte bloemen, deze soort en haar verscheidenheden worden bij duizenden geforceerd; evenwel zijn ze ook voor tuinbeplanting te gebruiken. Zoo is het ook met *Lilium speciosum*, die men in vele kleuren aantreft, wit, rose, rood en tusschentinten. Schitterend is ook de *Lilium regale*, met fraaie witte bloemen, iets geel in het hart, terwijl de buitenzijde fraai rose-bruin is gekleurd. Ten slotte willen we dan nog noemen de algemeen bekende *Lilium tigrinum* of Tijger-Lelie. Ze bloeit met prachtige oranje-roode bloemen, die zwart gestippeld zijn. Het soort is gemakkelijk te herkennen aan de zwarte stengelbolletjes die ze vormt in de oksels der bladeren. Zoo zouden we nog vele soorten van 't groote sortiment kunnen noemen, doch probeert u eerst maar eens deze soorten, thans besteld en daarna geplaat, zult ook u den volgenden zomer volop van haar prachtige bloei en heerlijken geur kunnen genieten.

1) Zie een der foto's bij het artikel „Bloeiende lelies in potten“, in nr. 42 van jaargang 1932.

Het mysterie van het ei

DOOR DR. H. ENGEL

HET mysterie van het ei is het mysterie van het leven. Wat is er wonderlijker, dan dat kluitje eiwit, samensmeltel van twee, waaruit als uit de vormlooze chaos het jonge leven opbloeit en vorm neemt! Wie dit simpele mysterie bepeinst en niet vervuld wordt van het wonder in de natuur, kan niet denken. Waar blijven mechanische, waar chemische theorieën tegenover dit simpele wonder? Hoe kan ooit uit een klein klompje eiwit, moge het nog zoo ingewikkeld van bouw zijn, moge het ook een uiterst samengestelde kern bezitten, hoe kan daar ooit, zonder het werk van vormgevende, van verborgen krachten, een subtiel functioneerend, levend, strevend, reageerend organisme uit ontstaan! Verborgen krachten . . . wij mogen hier Voltaire aanhalen, wien zoo vaak goddeloosheid wordt verweten, en met hem het moderne ongeloof bestraffen, dat ongeloof, dat die verborgen krachten altijd weer wil wegredeneeren, hetzij door mechanische, hetzij door chemische of ook zelfs door psychische krachten er „verklarend“ voor in de plaats te stellen. Reeds ten tijde van Voltaire waren dergelijke modernismen in zwang: luister hoe deze groote „Ongeloovige“ — maar ongeloovige dan in den zin van niet-geloovend in de bedensels van zijn zwakzinnige tijdgenooten — de pseudo-wetenschap van zijn tijd bestraft: „On s'est moqué fort long-temps des qualités occultes; on doit se moquer de ceux qui n'y croient pas. Répétons cent fois, que tout principe, tout premier ressort de quelque oeuvre, que ce puisse être, du grand Demiourgos, est occulte et caché pour jamais aux mortels . . . Végétaux, minéraux, animaux, où est votre premier principe? il est dans la main de celui qui fait tourner le soleil sur son axe, et qui l'a revêtu de lumière . . . Tout ce qui vous entoure, tout ce qui est dans vous, est une énigme dont il n'est pas donné à l'homme de deviner le mot . . . Cet ignorant fourré croit savoir quelque-

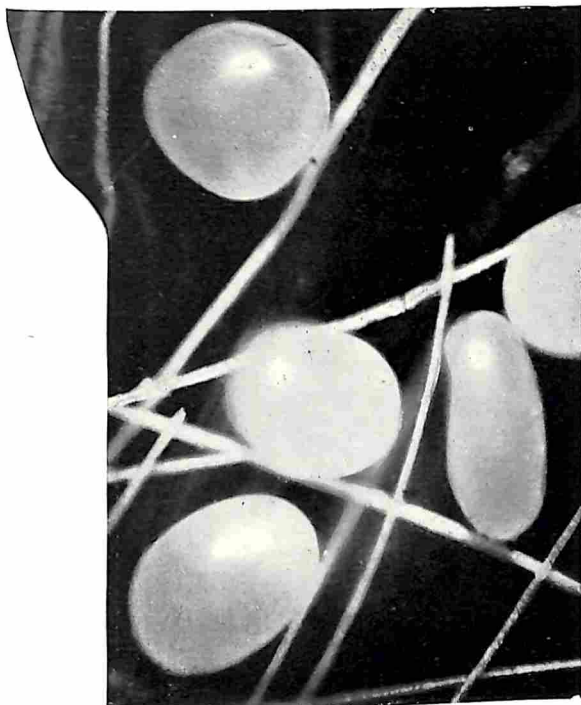
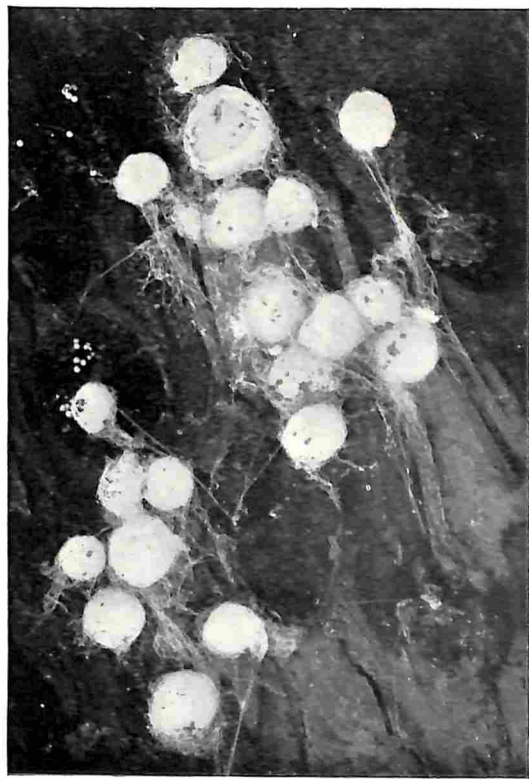
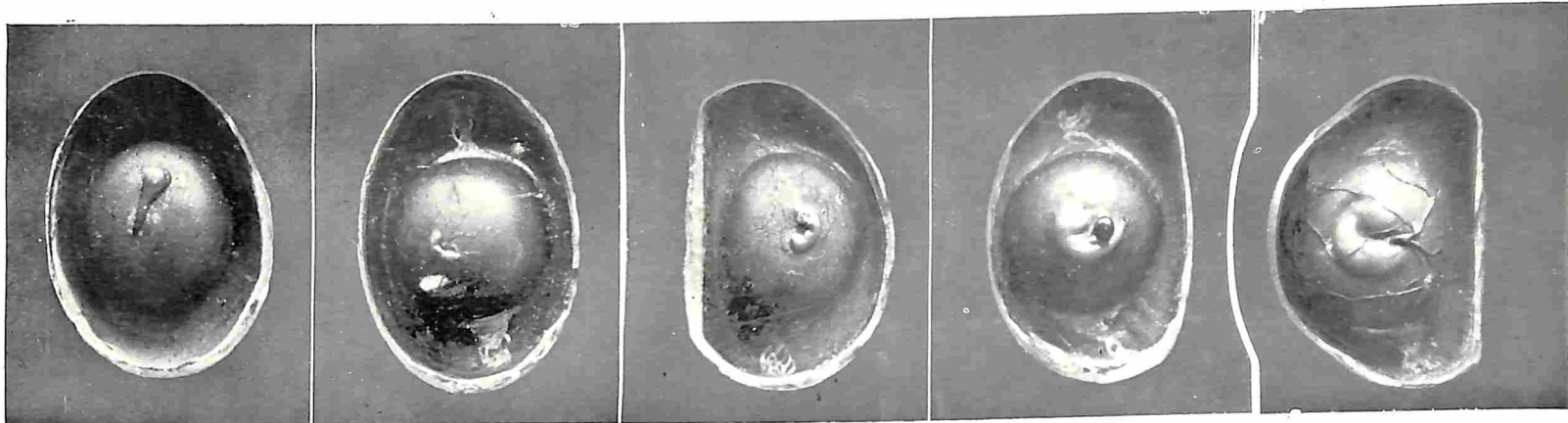

Foto C. Kooy

EITJES VAN DE VLOOPHAREN VANEEN KAT (62 x VERGROOT)

SPINNENEIEREN AAN DE BUITEN- ZIJDE VAN BOOMSCHORS

1e DAG

2e DAG

3e DAG

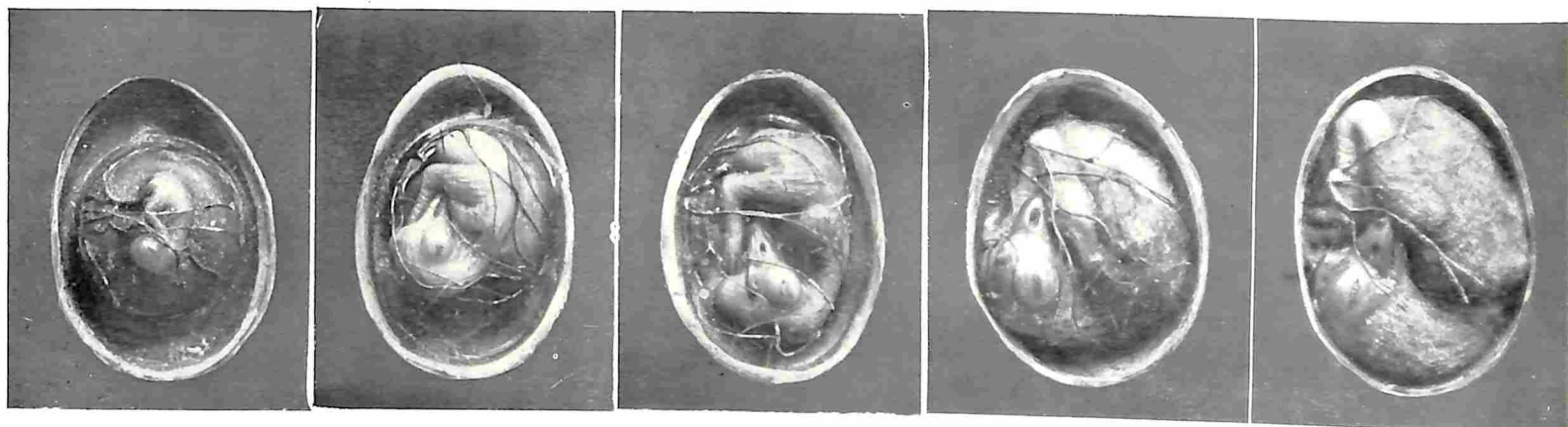
4e DAG

5e DAG

DE ONTWIKKELING VAN EEN KIPPENEI

chose quand il a dit que les bêtes ont une âme végétative et une sensitive, et que les hommes ont l'âme végétative, la sensitive, et l'intellectuelle. Pauvre homme pétri d'orgueil, qui n'as prononcé que des mots, as-tu jamais vu une âme, sais tu comment cela est fait?" ☼ In het jaar 1651 werd er in ons land, te Amsterdam bij Johannes Ravesteyn een werk uitgegeven over de voortplanting der dieren: „Exercitationes de generatione animalium”, waarin de schrijver, de wereldberoemde Engelsche medicus William Harvey, de bekende uitspraak doet: „Omne vivum ex ovo”, alle levende wezens worden uit een ei geboren. Het mysterie van de voorplanting stond toen in het middelpunt der belangstelling. Dit vraagstuk is immers ook de gouden draad, die de schijnbaar onsamenhangende waarnemingen van onzen Leeuwenhoek verbindt, het was het onderwerp van de meeste discussiën en oneenigheden in dien tijd. ☼ „Omne vivum ex ovo”, het doet ons, wanneer we de spreuk nog ruimer opvatten, denken aan het verhaal der ouden, dat de wereld ontstond uit het Wereld-ei, het Orphische ei, door Aristophanes beschreven. En het is dit ei, dat Jupiter op het titelblad van Harvey's werk in de hand houdt en waaruit „een gewemel van levendige zielen” te voorschijn komt. ☼ „Omne vivum ex ovo”, men was er toen nog zoo zeker niet van, en nog twee eeuwen later zou men er over redetwisten of er wormen uit slik konden ontstaan of niet! ☼ Wat is een ei? Een ei is de „stoffelijke basis”, in één cel samengebracht, van wat het dier aan mogelijkheden heeft, al zijn eigenschappen, al zijn bijzondere deugden en voortreffelijkheden, en niet alleen van hemzelf, maar ook van al zijn voorvaderen en van al zijn nakomelingen, zijn in het ei als „in a nut-shell” besloten, alles samengevat in een beperkte kleine ruimte, gereed om op het geschikte moment weer uit te bloeien tot nieuwen vorm. ☼ Wat is het nut, wat is het doel van het ei? Het allereerst treft men iets als een ei aan als „sporen”, bij de allereenvoudigste levensvormen. Daar zijn het hardbeschaalde tusschentoestanden, die optreden zoodra de levensomstandigheden minder gunstig zijn, die het mogelijk maken uitdroging, zonnehitte, gebrek aan voedsel te doorstaan. Treden er weer gunstiger omstandigheden op, dan verlaat het leven zijn starre schaal en groeit en beweegt, totdat weer droogte, hitte, koude het dwingen zich voorloopig in te kapselen. ☼ Soms ziet men bij die allereenvoudigste wezens, hoe een tweetal sporen tot één gaan versmelten: hier hebben we het begin van de geslachtelijke scheiding

en vereeniging. En het nut daarvan? Door die samensmelting, door de bevruchting en daarna volgende nieuwe splitsing in tweeën kunnen de eigenschappen elkaar kruisen, kunnen er nieuwe individuen met nieuwe mogelijkheden ontstaan. En bij de verdere vormen zien we dit regel worden: bij hoog en laag, bij plant en dier vinden we hoe het individu vóór het door den dood te gronde gaat, al zijn mogelijkheden samenvat in het ei en zeer dikwijls wordt die samenvatting gevolgd door de versmelting tot één met een ander ei — of liever gezegd, omdat dat andere meestal een meer aktieven vorm heeft en de mannelijke rol speelt, met een spermatozoön. ☼ Maar er is nog een ander voordeel aan het ei verbonden. Ook de beste en voordeeligste woonplaats raakt ten slotte uitgeput en niet alle organismen verplaatsen zich gemakkelijk naar nieuwe gebieden, naar nieuwe levensomstandigheden. Dan is het het ei, dat de mogelijkheid tot verspreiding biedt. Dan is het ei, de samenvatting van het leven in klein bestek, het simpele middel, waarmee het leven zich verplaatst. En moge dan de kans in betere omstandigheden te komen, voor een ei afhankelijk zijn van het toeval, geen nood: er kunnen er vele mislukken, de natuur is in dit opzicht niet zuinig, maar doet aan kansrekening! Honderden, duizenden, ja, wanneer het noodig is, miljoenen eieren worden er voortgebracht, om er enkele tientallen de kans te geven door het toeval onder de gewenschte omstandigheden terecht te komen. Een spoelworm kan, naar men heeft uitgerekend, jaarlijks 64 miljoen eieren voortbrengen, hoe weinige zullen daarvan hun doel bereiken? Waar de ouders voor de eieren gaan zorgen, treedt onmiddellijk een vermindering van het aantal eieren op. Terwijl een forel 500—2000 eieren legt ter grootte van een erwt, een verwante vorm 10.000 eieren van slechts 2 mm doorsnee, legt een stekelbaarsje, waar gelijk een ieder weet het mannetje voor de bewaking van de eieren in een nestje zorg draagt, slechts 80—100 eieren! Een karper, die zijn jongen aan hun lot overlaat, legt er 700.000, andere vissen, even weinig zorgzaam, tot een miljoen. Zoo, door rijke voorraden ter beschikking te stellen, zorgt Moeder Natuur voor de verspreiding en daarmee voor de instandhouding van de verschillende soorten. ☼ Om voor die taak, de verspreiding van de soort, geschikt te zijn, moet het ei zelf ook weer aan tal van voorwaarden voldoen. Bij den één moet het een harde schaal bezitten, die de uitdroging verhindert, bij den ander moet de schaal zacht zijn om de jongen het uitkruipen niet on-

6e DAG

10e DAG

13e DAG

17e DAG

21e DAG

DE ONTWIKKELING VAN EEN KIPPENEI

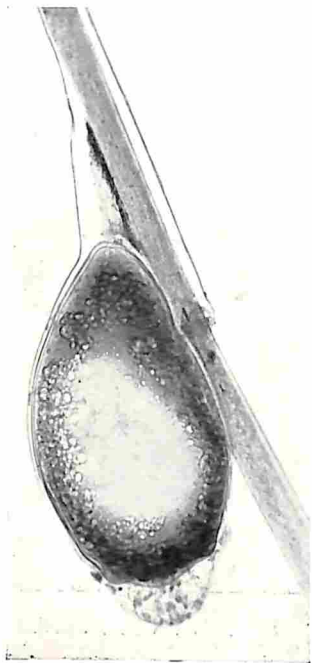

Foto C. Kooy
EITJE VAN EEN VILTUIS
OP BLOND HAAR (103 ×
VERGROOT)

mogelijk te maken. Soms is het ei voorzien van allerlei aanhangsels, stekels, punten, knobbels en allerlei andere „versiersels” die maken, dat het gemakkelijk zich vasthecht aan één of ander dier, dat het transporteert, — of die de taak hebben het ei wat onsmakelijk voor eventuele liefhebbers te maken. En ik spreek hier niet alleen van vogeleieren, die ons als menselijke smulpapen het meest vertrouwd zijn, maar van de eieren van alle mogelijke dieren, insecten, wormen enz. En zijn de plantenzaden in dit verband gezien niet precies hetzelfde? Sommige eieren zijn vederlicht en worden gemakkelijk door den wind verspreid, andere kunnen drijven in het water, weer andere ontvangen een in water opzwellende geleilaag, die de jonge, pas uitgekomen diertjes tot voedsel zal dienen. Op allerlei wijzen wordt er

zorg gedragen, dat

deze het onmiddellijk bij de hand hebben.

Een gewone regenworm voorziet haar eierpakket van een voedzaam en zacht hulsel, dat zich als een ring om haar lichaam afscheidt (het zadel) en waar zij, al eierleggende, voorzichtig uitkruipt. De galwespen doen door hun steek een deel van de plant abnormaal uitgroeien, tot een gal: een veilig en voedzaam nest voor de tegelijkertijd afgelegde eieren. Aaskevers begraven de lijken van vogels en muizen om er daarna hun eieren bij te leggen. Mestkevers brengen pillen voedzame mest bij de eieren in het nestgat. Ook zien we het gebeuren dat de moeder met gevaar voor eigen leven het ei in een ander element legt: zoo zien we libellen, ééndagsvliegen en andere luchtdieren hun eieren in het water leggen, en ook sommige landkrabben en schildpadden maken lange tochten om het voor hun jongen noodige water te vinden. Omgekeerd zijn er kikkers, die een tocht naar het land ondernemen om hun eiersnoeren in kuilen af te leggen. Een vlindermoeder kiest instinctief de plant waarop haar jongen, die zij zelf nooit zien zal, kunnen leven. Een sluipwesp-moeder weet door kunstigen steek haar prooi te verlammen, zoodat de uitkomende larven de tafel gedekt vinden. Soms steekt ze daarbij haar legboor van buiten af door bast en hout van een boom heen, precies in het lichaam van een houtborend insect, dat ze op een of andere wijze daar heeft waargenomen. Het graven van gaten en holen komt bij alle mogelijke dieren voor: vogels, slangen, hagedissen, visschen, ja zelfs slakken. Het bittervoortje deponeert zijn eieren in een zoetwater-mossel. Kokons in allerlei, ook zeer fraaie vormen vindt men bij spinnen en insecten. Opgerolde bladeren, holle stengels, gangen in den grond kunnen als kinderbewaarplaats worden ingericht en zijn de eenvoudiger vormen van broedzorg, waarvan onze wespen en bijen en ook de mieren en de termieten den meer volmaakten vorm vertoonen. De vroedmeesterpad draagt de jongen op den rug mee, en ieder ei groeit vast in een holletje, dat de rughuid om hem heen vormt. Zorg voor de eieren en vaak ook voor het jonge broed treedt op die wijze veelvuldig op. Behalve de reeds genoemde in staten levende insecten, mogen we hier vele visschen noemen, waar zeer vaak het mannetje deze taak op zich neemt, we behoeven slechts de stekelbaarsjes te vermelden, wier mannetje een fraai nestje bouwt in de waterplanten, waar hij het eierleggende wijfje doorheenjaagt. Verwanten van hem bezitten een buikplooï, waarin ze de eieren kunnen meedragen, dat zijn de zeepaardjes en de zeenaalden. Welbekend zijn ook de „bekbroeders”, waarbij, ook weer het mannetje van de

visch, de eieren en ook nog langen tijd de jongen in zijn beschermenden bek opslokt. Beschermende, dekkende kleuren zijn ons overbekend uit het vogelrijk: wie zocht nooit vergeefs naar een Kievitsnest? En dat al die beschermende maatregelen niet onnoodig zijn, bewijzen de talrijke eiereters in het dierenrijk: kraaien, raven, eekhoorntjes, apen, varkens, hagedissen, slangen. Bij de laatste groep vinden we weer één van die geraffineerde merkwaardigheden, die de natuur zoo boeiend maken: De slangen van het Afrikaansche geslacht *Dasypeltis* slikken alle eieren in hun geheel in. De voorste lichaamswervels bezitten elk een lang aanhangsel, dat als een mes uitsteekt in den slokdarm, en bij het passeeren worden de eieren door die messen opengesneden . . . geen geknoei, niets gaat er verloren. De dooier, de voedselhoeveelheid, die het jonge leven voor zijn eersten groei meekrijgt, slinkt allengs. Eerst ziet men het begin van het jonge leven als een heel fijn streepje er nauwelijks zichtbaar bovenop liggen. Langzamerhand neemt het in grootte toe en het ligt altijd zóó, dat de dooiermassa als het ware in een zak aan zijn maag hangt. En terwijl de dooier slinkt, groeit het diertje, de grootte-verhoudingen keeren zich om en de dooier hangt ten slotte nog slechts als een klein zakje onder aan het jonge wezentje. Zoo ziet men wel eens jonge vischjes rondzwemmen, die zoo juist de beschermende schaal verbroken

en verlaten hebben. Bij het eene dier gaat dit gemakkelijker, dan bij het andere. Soms helpen

oplossende stoffen hen door de eischaal heen, soms is het een eitand, als o.a. bij de vogels, die het doorbreken vergemakkelijkt.

Hoe snel en zeker gaat het uitkomen van het jonge broed. Krom en slap kruipt het jong te voorschijn. Éven rekken, schudden, rusten, weer opnieuw schudden en al spoedig geven de drogende donsveertjes het parmantige kleintje zijn vogelvorm.

Maar ook het uitkomen van andere dieren is belangwekkend. Op onderstaande photo laat een jong slangetje zien, dat juist den kop uit de eischaal te voorschijn steekt, een jonge ringslang op het punt om uit te komen. In een spiraal opgerold heeft het jeugdige slangenlichaam in het ei gelegen, en die eigenaardigheid geeft een blijvend teken aan het dier op zijn levensweg mee: bij vele slangen verschilt de teekening rechts en links, de buitenbocht van de spiraal vertoont een ruimere teekening. Wie zou gelooven, dat de prachtig glanzende eitjes, die wij op blz. 469 kunnen vertoonen, niet van een vogeltje zijn,

maar van een . . . vloot? Het plaatje links op deze blz. is een ei, afgezet aan een haar, door een zorgzame en instinctief vooruitziende . . . luizemoeder! En de middelste afbeelding doet ons het achterende zien van een Cyclops, een klein zoetwaterkreeftje, dat ter weerszijden van het achterlijf den kostbaren last in twee hoopjes met zich rond draagt. Wij mogen niet eindigen zonder die hoogsten en meest perfecten vorm van zorg voor het broed te vermelden: die, namelijk, waarbij de eieren bij de moeder in het lichaam blijven, totdat de jongen in staat zijn op eigen beenen te staan. Reeds bij verscheidene vis-

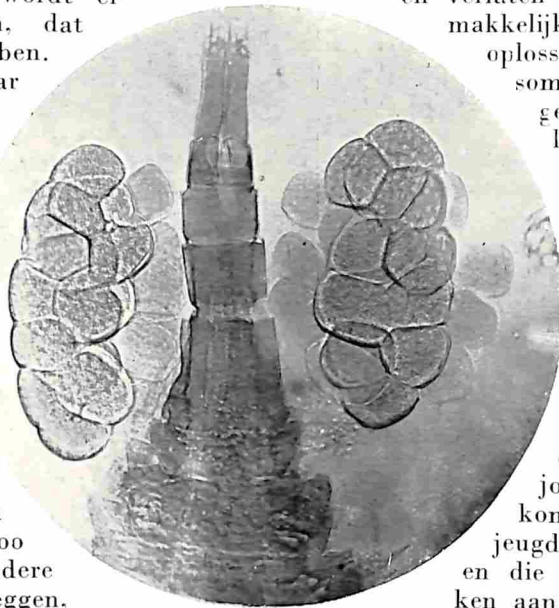

Foto C. Kooy
EIZAKKEN VAN HET WIJFJE
VAN DEN ZOETWATEREENOOG
(CYCLOPS VULGARIS) (625 ×
VERGROOT)

Foto Ufa
EEN JONGE RINGSLANG AANSCHOUWT HET
LEVENS LICHT

schen komt dit voor, en men treft vaak v r ontwikkelde jongen in het moederlichaam aan, maar er zijn ook insecten, die levendbarend zijn! Toch, haar meest volmaakten vorm ontwikkelt deze wijze van voortplanting bij de zoogdieren, waar geen dooier noodig is, omdat de moeder met haar eigen bloed het jong zijn voedsel brengen kan.

De Algemeene Nederlandsche Vereeniging voor Vreemdelingenverkeer te 's Gravenhage zond ons een exemplaar toe van haar nieuwste geillustreerde uitgave, welke voorzien is van Duitschen of Engelschen tekst, resp. getiteld: *Der Abschluss und Trockenlegung der Zuider-See* en *The Story of the Zuiderzee Works*. Een zeer handige brochure om aan kennissen in het buitenland te zenden!

HUIZE VENNEBROEK, EEN DER OUDSTE LANDGOEDEREN TE PATERSWOLDE, NOG GAAF EN ONGEREPT IN ZIJN OUDEN STAAT GEHOUDEN

Het Groninger Gooi

DOOR H. G. CANNegiETER

DE vliegdiens Amsterdam—Eelde heeft Groningen dicht bij de overige wereld gebracht. Voor menig „Hollander” is deze stad een ontdekking geweest. En meer nog misschien dan de stad zelf haar buitengewoon mooie omstreken. ¶ Niet alleen Amsterdam heeft zijn Gooi. Het Groninger Gooi is op zijn minst even oud als het Amsterdamsche. Reeds in de zestiende eeuw bezaten de voornam Groninger burgers hun buitenverblijf in de bosschen en beemden rondom de stad. Het oudste Groninger forensendorp is Paterswolde geweest, zoo genaamd naar het patrici rsge-slacht Potter, waaruit de stad Groningen oudtijds zijn burge-meesters recruteerde. Paterswolde heeft met paters nooit iets te maken gehad, het woord is niets anders dan een schijnbare vernederlandsching van het plat-Groningsch klinkende Potterwold. ¶ Ik voor mij blijf het, al schrijf ik natuurlijk correct Paterswolde, in mijn gedachten steeds Potterwold noemen. Want dit is een klank, die in mijn hart herinneringen wekt. Later altijd aan kleine huisjes en krenterige tuintjes ge-

wend, heb ik een deel van mijn kinderjaren mogen doorbrengen op het majestueuze landgoed, dat ge op de afbeelding hierboven ziet afgebeeld. Dat vergeet men niet en zelfs de spraak van de gemoedelijke Drenten, die als tuinman, koetsier of melkmeid onze dagelijksche conversatie verzorgden, is dierbaar geworden als een gewijde taal. En deze goedaardige jeugdvrienden noemden hun geboorteplaats Potterwold. ¶ Ik moet de verleiding weerstaan, om me te verlustigen in jeugd-anecdotes, want zij dringen zich aan mij op, de lang reeds op het Eelder kerkhof begraven eenvoudige lieden, die eenmaal de belangrijkste figuren in mijn leven geweest zijn. Hillechien, de melkmeid, die elken morgen door den kalkoenschen haan werd nagezeten, en Egbert, die de dikke zwarte paarden voor de brik spande, waarin wij uit rijden zouden gaan en Harm, die de meloenen en bessen en pruimen in zijn mandje uit den tuin bijeenplukte voor de versnapering van den dag. En Wodan, de hond, die blafte en aan zijn ketting rinkelde bij ieder bezoek. ¶ Nog is Potterwold het paradijs voor den Groninger, helaas niet meer voor mij. Het ligt nu zoo heel in de verte. Maar ik kan ze er wel eens om benijden, de forensen van thans, die dit paradijs zijn binnengegaan, nadat de poorten daarvan voor mij werden gesloten. Want,— en dit is het merkwaardigste van heel dit wonderbaarlijke oord,—dat alles er nog ongerept is gebleven, zooals het toen was. Elk beeldje, elke bank, elke boom staat nog op zijn zelfde plaats; de bloemen in de perken en het riet in den vijver zijn roerloos gebleven, als had een toovenaar dit sprookjesland met zijn stafaan-geraakt om het als een voor eeuwig verstand monument in wezen te houden. Welk een rust gaat er op zichzelf reeds van deze onveranderlijkheid uit en hoe getuigt zij van de liefde, de trouw en de piëteit, waarmee de bewoners van dit gebenedijd plekje hun natuurschatten behandelen! ¶ De Groninger natuurliefhebber heeft twee wegen, langs welke hij zich zijn genot kan verschaffen. Beide loopen naar 't zuiden: langs den westelijken komt hij te Paterswolde, langs den oostelijken te Zuidlaren. Men kan langs prachtige binnenwegen door de bosschen van Eelde de Punt bereiken, waar de beide lustgebieden elkander raken. ¶ Paterswolde, een halve eeuw geleden nog zoo goed als uitsluitend uit weidsche landgoederen bestaande, is allengs volgebouwd met villa's van bescheiden afmeting, welke echter de rust van de groote bezittingen

EEN LIEFLIJK PLEKJE AAN DE DRENTSCHE AA BIJ DE PUNT

EEN DER MOOISTE HUNNEBEDDEN IN DE BUURT VAN ZUIDLAREN

geen kwaad doen. Nog steeds floreeren de beide hotels, het Familiehôtel en De drie Provinciën, waar ook in mijn kindertijd al een speeltuin was met complete inventaris, draaimolen en rutschbaan inclus. Nog steeds is daar de vredige waterplas, het meer, in twee gedeelten gescheiden. Maar de mooie weg, welke er thans tusschen die twee meren doorloopt, is nieuw, en nieuw is ook het Clubhuis, noodig geworden sinds de zeilsport zich daar zoo heeft ingeburgerd. In onzen tijd roeiden we nog maar en we hengelden op de avontuurlijke eilandjes naar baars. ☼ Nieuw is ook de villa met de bijgebouwtjes aan 't Friesche Veen, die de intimiteit van dit destijds nog zoo volkomen verborgen wildernisje heeft weggenomen. Van Vennebroek af konden we vroeger met behulp van planken over stille slootjes langs den drassigen bodem het meertje bereiken, dat nu met een ordentelijk wandelpad is omgeven. ☼ De landgoederen, welke Paterswolde reeds eenige eeuwen vermaard hebben gemaakt, liggen daar nog steeds in de oude glorie. Vennebroek, de voormalige havezate en riddersmatige plaats, waarop roemruchte geslachten van Groninger edelen hebben gehuisd, en daartegenover de Braak, het modern aangelegde park van het thans even roemrucht geworden industrieel geslacht Scholten, en dan verderop naar Eelde het historische Lemferdinge en dieper de bosschen in het Huis de Duinen, waarlangs wij vroeger over zandwegen met diepe karresporen achter de van inspanning dampende paarden naar Oosterbroek reden, dat evenals het prachtige Vosbergen nog altijd bestaat. ☼ Ook Oosterbroek is evenals Vennebroek een oude Drentsche havezate; namen van Ommelander heeren als de Ewsums en Ripperda's, die dit landgoed in vroegere eeuwen hebben bewoond, blijven aan dit schitterend stuk natuurschoon verbonden, ook nadat het oorspronkelijke ridderkasteel in 1840 is afgebrand en door een huizing naar negentiende-eeuwschen smaak is vervangen. ☼ Op het ongerept ruige en doodstille terrein van Oosterbroek ligt temidden van de geurende natuur het sanatorium Hooghullen, aan welks patiënten ik uit mijn kindertijd ook zulke aardige herinneringen bewaar. Welk een echte kindervrienden waren er onder deze uit de maatschappij gebannenen; met wat voor arge-

looze pret konden zij met ons spelen en wat wisten zij altijd weer iets nieuws en grappigs te bedenken! ☼ Maar wij zijn langs onzen dooltocht door het paradijs van 't verleden aan de Punt aangeland, ook een geliefd uitspanningsoord van den Groninger stedeling. Ook hier weer wisselt water 't geboomte af. Lieflijk is de aanblik van de Drentsche Aa, een van de vele „diepen” welke Nederland's Noordoosten doorsnijden. ☼ Ook hier weer treffen landhuizen het oog, welke in omvang noch in getale voor de villa's in 't Hollandsche Gooi onderdoen. Als voorbeeld van de in 't Groninger Gooi veel gebruikelijke architectuur kan de buitenplaats Welgelegen dienst doen. ☼ Maar nu zijn wij van lieverlede al overgestoken naar het andere gebied, waartoe de befaamde Heerenweg toegang verleent. Eindpunt van het uitstapje voor Zondagsmensen is hier Zuidlaren, evenals Paterswolde per tram te bereiken. Dit echte Drentsche dorp kan als de grens van het Groninger Gooi worden beschouwd; ook hier vereenigt de natuur in zich nog de gelegenheid tot genot te water en te land. Het Zuidlaarder meer, de Drentsche heide en de bosschen van Laarwoud hebben menig Groninger ingezetene verlost tot het bouwen van een kapitaal landhuis of een eenvoudig landelijk optrekje. ☼ Van Zuidlaren naar de Stad terugkevend, kan men onderweg ook nog kennis maken met de hunnebedden, waarvan er te Midlaren en Hooglaren enkele pracht-exemplaren te bezichtigen zijn. ☼ Harendermolen is het Laren van het Groninger Gooi. De Groninger Hamdorff heet Witteveen: het café van dien naam draagt als uitspanningsplaats een eerwaardige reputatie. Thans is de tram, waarmee men via den Heerenweg Haren en Harendermolen bereikt, geëlectriceerd. Maar een paar decennien geleden ging de plezierrit nog met de paardentram, die bij feestelijke gelegenheden door drie rossinanten getrokken werd, en tot afwisseling onderweg om de haverklap het vermaak van een ontsparing bezorgde. ☼ De landelijke rust

WIE HARENDERMOLEN BEZOEKT, BEPALE ZICH NIET TOT DE GROOTE HEIRBAAN; JUIST DE STILLE WEGEN HEBBEN HUN EIGENAARDIGE BEKORING. GELUKKIG, DAT ER NOG ZULKE WEGEN BESTAAN EN — DAT ER FIETSPADEN LANGS LOOPEN

langs den straatweg, die via Haren en Harendermolen naar Zuidlaren leidt, wordt periodiek verstoord door fuivende studenten en burgers. Eerstgenoemden vierden te Zuidlaren, en vieren er, ben ik wel ingelicht, nog, na den groentijd hun „feestweek“;

met de daaraan verbonden wedstrijden, waarbij de in letterlijken en figuurlijken zin onsterfelijke „Zwarte Hinné“, — een kwart-eeuw geleden was hij al grijs, — de muziek levert. De Heerenweg tusschen Haren en het Sterrebosch is aan weerszijden bezet met buitenplaatsen en villa's, waarvan het Huis te Hemmen, Esserberg, De Kamp, Hilghestede en Gelria het meest in het oog vallen. Via Helpman en het Natte Brugje, waar de gevangenis te rechter en de kazerne te linker zijde als wachters en voorbodes waarschuwen, dat het thans met de vrijheid van het natuurleven gedaan is, bereikt men de steenen straten der Stad weer, welker spreekwoordelijke energie zich alleen heeft kunnen ontwikkelen door de verademing, die de heerlijke omstreken den werker schenken.

Goldrush

Is er niemand, die hier komt zien, die plotseling verwonderd blijft stilstaan op zijn weg, om even maar te kijken naar al dat goud? De hemel is lichtblauw. Een groote witte wolk met een bruinigen buik en stralende flarden trekt langzaam voorbij. De zon staat boven de stad, en schijnt in den beuk. Zijn sterke, gladde stam streeft moeizaam uit het gazon van het park omhoog, en torscht den last van de najaarsbladeren. Van den ondersten tak tot aan den top zit hij vol goud. Het is een groote, gouden paraplu, die door de steere

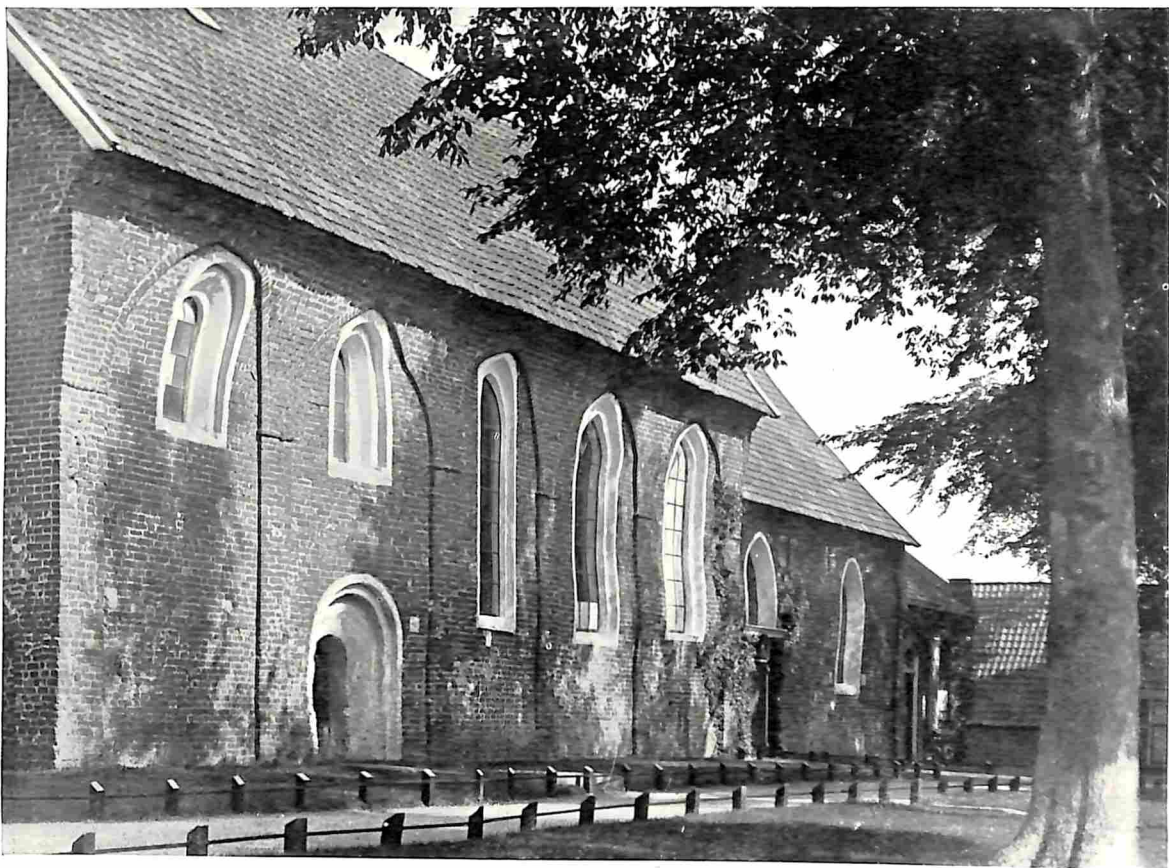
takken opgehouden wordt. Het is een wonderbaarlijk rijke pajong van een machtig Oostersch heer. Het is een koepel van goud, een doorzeefd dak van goud, waaronder je zou gaan zitten picnicken en droomend een sigaar zou rooken. De

wind strijkt door het ritse-lende loover, en een paar gele bladeren sneeuwen traag door de lucht. Er ligt al een deken van goud onder den beuk, een dik Tuschinsky-tapijt. Maar niemand gaat er zitten, niemand blijft zelfs even staan. Zoo is het immers ieder jaar onder deze beuk, en zoo is het immers onder alle beuken in het najaar? Er is teveel goud. Overproductie. Een blad valt van den tak, en blijft sidderend liggen op het pad. De zon schijnt er doorheen. Fijne adertjes en nerfjes worden zichtbaar als dunne schaduw-tjes. Het rilt, en tuimelt eenige slagen langs het grint: het schuift over het gras, en blijft liggen bij het hooge riet aan den vijveroever. Het is zoo mooi; het is zoo onzegbaar melancholiek; het is zoo teeder; het is zoo vergeten, zoo eenzaam, zooals het daar ligt bij het glanzende water.... Wie komt er, om het te zien en het even lief te hebben? Er is geen goldrush om dit goud. En toch.... en toch.... je kan er een stukje hemel voor koopen.

Ws.

HET GRONINGER GOOL. WEG BIJ HARENDERMOLEN, EEN GELIEFD RECREATIEOORD VAN DEN GRONINGER

BIJ DE NED. HERVORMDE KERK TE HAREN (GR.)

BOEIEN

Ge vraagt me, wat mij wel 't meeste boeit op aarde. Het is de schakel, die mij met d'oneindigheid verbindt. Zij ligt tusschen d'eerste en de laatste ademtocht van ieder wezen. Het Leven. Ja, dat is het, wat ik wel 't boeiendst vind. G.